

Wyrok z 17 kwietnia 2007 r., SK 20/05

UNIEWAŻNIENIE UZNANIA DZIECKA

(OTK ZU 2007, nr 4A, poz. 38)

Rodzaj postępowania: skarga konstytucyjna Inicjator: osoba fizyczna	Skład orzekający: 5 sędziów	Zdania odrębne: 0
--	--------------------------------	----------------------

Przedmiot kontroli	Wzorce kontroli
<p>Wyłączne uprawnienie dziecka, które zostało uznane przed osiągnięciem pełnoletności, do żądania unieważnienia uznania, jeżeli mężczyzna, który je uznał, nie jest jego ojcem.</p> <p>[ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy: art.81]</p>	<p>Prawo do sądu Zakaz zamykania drogi sądowej dochodzenia roszczeń Zasada ochrony praw dziecka Zasada proporcjonalności</p> <p>[Konstytucja: art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2, art. 72 ust. 1 oraz art. 31 ust. 3]</p>

Według prawa polskiego, uznanie dziecka nie jest poprzedzone ustaleniami, które mogłyby prowadzić do weryfikacji oświadczenia mężczyzny. Sama zgodność z prawdą biologiczną nie stanowi elementu bezwzględnie warunkującego ważność aktu uznania dziecka. Ustawodawca przyjmuje wprawdzie pośrednio założenie, że uznanie następuje przez osobę będącą ojcem biologicznym dziecka, a nie przez kogoś, kto nim nie jest. Jednakże tylko wtedy uznaje się niedopuszczalność przyjęcia oświadczenia o uznaniu, jeżeli jest oczywiste, że dane dziecko nie pochodzi od uznającego je mężczyzny.

Zgodnie z treścią art. 81 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dziecko, które zostało uznane przed osiągnięciem pełnoletności, może żądać unieważnienia uznania, jeżeli mężczyzna, który je uznał, nie jest jego ojcem. Z żądaniem tym dziecko może wystąpić po dojściu do pełnoletności, nie później jednak jak w ciągu trzech lat od jej osiągnięcia.

Przedmiotem kontroli konstytucyjności w niniejszej sprawie, zainicjowanej skargą konstytucyjną, było pominięcie prawodawcze polegające na zbyt wąskim określeniu kręgu podmiotów uprawnionych do żądania unieważnienia uznania dziecka.

Zdaniem skarżącego, pozbawienie biologicznego ojca prawa do wystąpienia o unieważnienie uznania jego dziecka dokonane (za zgodą matki) przez obcego dla dziecka mężczyznę jest niezgodne z Konstytucją. Skarżący zarzuca sprzeczność tej regulacji z zasadą ochrony praw dziecka (art. 72 ust. 1 Konstytucji) z uwagi na brak możliwości ustalenia stanu cywilnego dziecka zgodnie z tzw. prawdą biologiczną, co ogranicza również prawa biologicznego ojca. Ponadto twierdzi, że naruszone zostało prawo do sądu, ponieważ do zakresu pojęcia sprawy, użytego w art. 45 ust. 1 Konstytucji, należą także sprawy o ustalenie praw stanu cywilnego, a zatem skarżącemu przysługuje konstytucyjne prawo do inicjowania postępowania w tym przedmiocie.

ROZSTRZYGNIĘCIE

Art. 81 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59, ze zm.) w zakresie, w jakim wyłącza prawo mężczyzny, który wyraża przekonanie o swym biologicznym ojcostwie, do dochodzenia unieważnienia uznania dziecka przez innego

mężczyznę, jest zgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 oraz z art. 72 ust. 1 zdanie pierwsze w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Ponadto Trybunał postanowił na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o TK umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

GŁÓWNE TEZY UZASADNIENIA

1. Nakaz ochrony dobra dziecka jest podstawową i nadrzędną zasadą polskiego systemu prawa rodzinnego. Wszystkie przepisy regulujące stosunki między rodzicami a dziećmi są jej podporządkowane. Dotyczy to także sposobu ustalenia pochodzenia dziecka (mechanizmów filiacyjnych).
2. Najpełniejszą realizacją zasady dobra dziecka jest umożliwienie jego wychowania w rodzinie, przede wszystkim naturalnej. Jednak nie zawsze więzi biologiczne są podstawą kształtowania stosunków rodzinnych, bowiem najistotniejszy jest interes dziecka oraz zapewnienie mu odpowiednich warunków wychowania i rozwoju. Dlatego chronione są: bliskość i stabilność relacji rodzinnych, bezpieczeństwo dziecka, godziwe warunki wychowania i rozwoju etc.
3. Nie można uznać za niekonstytucyjne przepisów jedynie z tego powodu, że dopuszczają sytuację niezgodności oficjalnego pochodzenia dziecka (praw stanu) z faktycznym jego pochodzeniem (prawdą materialną). Konstytucja nie określa form i mechanizmów ustalenia pochodzenia dziecka. Należy to do ustawodawcy. Ponadto nie dokonano wartościowania tych mechanizmów. Prawo międzynarodowe, które wiąże RP, oraz jego wykładnia (w tym zwłaszcza Europejska Konwencja Praw Człowieka i orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka) potwierdzają, że dążenie do zapewnienia zgodności stanu cywilnego z tzw. prawdą biologiczną i do jego ochrony jest ograniczane przez dobro dziecka.
4. TK w swoim orzecznictwie uznał prawo biologicznego ojca do dochodzenia przed sądem ustalenia swojego ojcostwa (wyrok z dnia 28 kwietnia 2003 r., sygn. K 18/02, opubl. OTK ZU z 2003 r., nr 4A, poz. 32). Nie można jednak na tej podstawie wnioskować, że biologiczny ojciec może także żądać unieważnienia uznania swojego naturalnego dziecka przez innego mężczyznę. W wyniku uznania małoletniego przez mężczyznę, który nie jest jego biologicznym ojcem, ukształtował się stan cywilny dziecka. Ze względu na dobro tego dziecka nie powinien się on zmieniać. Z kolei gdyby przyznać rzekomemu biologicznemu ojcu dziecka prawo żądania unieważnienia uznania dokonanego przez innego mężczyznę, prowadziłyby to do podważenia ukształtowanego stanu cywilnego dziecka i wynikających z niego więzi rodzinnych. Uwzględnienie takiego żądania nie zobowiązywałoby bowiem nikogo (nawet rzekomego ojca) do wszczęcia postępowania w celu ustalenia nowego stanu cywilnego dziecka (czyli uznania dziecka przez rzekomego ojca biologicznego).
5. Kompetencja TK do badania obowiązującego aktu normatywnego obejmuje także kontrolę, czy nie brakuje w nim regulacji, bez których akt ten może być uznany za niekonstytucyjny. Ocenie podlega zawsze treść normatywna przepisu, czyli zarówno to, co jest w nim wyrażone, jak i to, co nie zostało zawarte.

Przepisy Konstytucji

Art. 31. [...] 3. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Art. 45. 1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

Art. 72. 1. Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. [...]

Art. 77. [...] 2. Ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw.